

ანგლიციზმების ფონეტიკური ადაპტაცია თანამედროვე გერმანულ ენაში

ჩვენი საუკუნე ხასიათდება განსაკუთრებულად სწრაფი ცვლილებებით. ქვეყნის პოლიტიკურ და ეკონომიკურ განვითარებასთან ერთად იცვლება ენაც. მასზე ძლიერ ზეგავლენას ახდენს ქვეყნის სოციალური, ეკონომიკური და ტექნიკური ფაქტორები.

ენას შეუძლია ჩაგვახედოს ერის სულიერ მდგომარეობაში და ბევრი რამ მოგვითხროს ხალხის შესახებ. ენა და საზოგადოებრივი ცხოვრება მუდმივად მჭიდრო კავშირშია. ენის ცვლილებას დუდენის რედაქცია შემდეგნაირად აფასებს: „Unsere Sprache ist kein festes, statisches Gebilde, das sich nicht verändern und weiterentwickeln würde. Sie ist im Gegenteil aufgrund der vielen Wandlungen des gesellschaftlichen Lebens und einer sich andauernd verändernden Umwelt zahlreichen Entwicklungen unterworfen, die sich in so genannten Sprachwandelprozessen niederschlagen.“ (www.duden.de/deutsche_sprache/zumthema/gegenwartsdeutsch.html 2005-10-25)

ენათმეცნიერთა კვლევების თანახმად, გერმანული ენა არც ერთ პერიოდში ისე სწრაფად არ შეცვლილა როგორც XX საუკუნეში [11: 34]. ვინაიდან ლექსიკა ენის ყველაზე დინამიური ნაწილია, ამიტომ ის უფრო სწრაფად იცვლება, ვიდრე მორფოლოგია და სინტაქსი, ხოლო წარმოთქმასა და მართლწერაში ძალიან დიდი დროა საჭირო, რომ მათში ცვლილებები განხორციელდეს. ენებს მუდმივად აქვთ კონტაქტი და განიცდიან კიდევ ერთმანეთის გავლენას. „Die Entlehnung der Lexik aus einer Sprache in die andere gehört zu den gesetzmäßigen Folgen der sprachlichen Kontakte, die es in der Entwicklungsgeschichte einer jeden Sprache gibt.“ [10: 47] თუკი გერმანული ადრე სიტყვებს ბერძნულიდან, ლათინურიდან და ფრანგულიდან სესხულობდა, დღესდღეობით სიტყვების მსესხებელი წყარო ინგლისური გახდა [9: 400].

ანგლიციზმების გავრცელების შესახებ არსებობს ლინგვისტთა განსხვავებული შეხედულებები. ენათმეცნიერთა ერთი ნაწილის თანახმად, ანგლიციზმების შემოსვლა ენის ცვლილების შემადგენელი ნაწილია, რომლის მეშვეობითაც კომუნიკაციური შესაძლებლობები იზრდება და ენის ლექსიკური ფონდი უფრო მრავალფეროვანი ხდება. მათი მოსაზრებით ანგლიციზმების რაოდენობის ზრდა გლობალიზაციის შედეგია და მას წინ არ უნდა აღუდგნენ, რადგან ენა ამ პროცესს თვითონვე დაარეგულირებს. ლინგვისტთა მეორე ნაწილს მიაჩნია, რომ ანგლიციზმების შემოსვლა უარყოფით ზეგავლენას იქონიებს გერმანულზე და ენიდან განდევნის მრავალ გერმანულ ლექსემას. მათი აზრით, ანგლიციზმები გერმანულში იმდენად ჩვეულებრივ მოვლენა გახდა, რომ ის შეიძლება ითქვას, გერმანულ-ინგლისური ენების ნაზავად იქცა [2:342]. ანგლიციზმებმა მოიცვა თითქმის ყველა სფერო: ეკონომიკა, ახალი ტექნოლოგიები, პრესა, ტელევიზია, ახალგაზრდების ენა და ა.შ. „Die englische Sprache breitet sich in Deutschland mit solch einer halbsprecherischen Geschwindigkeit aus, dass man sich fast fragen muss, ob es sich lohnt weiterhin Deutsch zu lernen.“ [3: 7].

გერმანული ენის სიწმინდის დასაცავად გერმანიაში 1997 წელს შეიქმნა საზოგადოება Der Verein Deutsche Sprache, რომელიც ცდილობს შეაჩეროს ანგლიციზმების შემოსვლის პროცესი, რადგან მათი აზრით, „Denglisch ist die Sprache der Zurückgebliebenen, der Möchte-gern-Erfolgreichen, der Nachmacher und Verlierer.[...] Denglischsprecher laufen wie mit einem Pickel auf der

Nase durch die Gegend, die meisten haben es nur noch nicht gemerkt.“ [7: 64] აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ანგლიციზმებს ისინი სრულიად არ უარყოფენ. ამასთან დაკავშირებით საზოგადოების დამაარსებელი გამოთქვამს შემდეგ მოსაზრებას „Ich selbst nutze in meinen Vorlesungen sogar dann englische Wörter, wenn es deutsche dafür gibt, aber wenn die englischen halt kürzer sind. [...] Wenn es knackiger ist und eine Lücke füllt, habe ich keine Berührungsängste.“ [7: 64] ენის დამცველთა საზოგადოება მრავალი ღონისძიებით ცდილობს გერმანული შეინარჩუნოს კულტურის ენად [2: 343].

ანგლიციზმების გერმანულ ენაში მოხვედრისას ხდება მათი გაგერმანულება, ზოგიერთი ინარჩუნებს ინგლისური სიტყვის ფორმასა და მნიშვნელობას, ანუ სესხების დროს ხდება ფონეტიკური და გრამატიკული სუბსტიტუცია, ჩანაცვლება - ენობრივი ერთეული იძენს ნაწილობრივ ახალ გამოხატულებასა და შინაარსს. ნასესხობა მიესადაგება მსესხებელი ენის სისტემას ზოგჯერ იმდენად, რომ ზოგჯერ მისი უცხოური წარმომავლობა შეიძლება დადგინდეს მხოლოდ ეტიმოლოგიური ანალიზის შედეგად. ნასესხები ენობრივი ერთეულის ადაპტაციის, ანუ მსესხებელი ენის სისტემისადმი შეგუების, მისადაგების ხარისხს განსაზღვრავს ამ ერთეულის ხმარების სიხშირე და ზოგიერთი სხვა ფაქტორი [1: 389].

გერმანული და ინგლისური ენების ფონეტიკური სისტემა, ასევე ცალკეული ბგერების არტიკულაცია მნიშვნელოვნად განსხვავდება ერთმანეთისგან, რაც განაპირობებს ინგლისური სიტყვების განსხვავებულად წარმოთქმას. ზოგიერთი ანგლიციზმი გერმანულში წარმოთქმის თვალსაზრისით სრულად ადაპტირდება, ხოლო ზოგიერთს შენარჩუნებული აქვს ინგლისური ჟღერადობა. გერმანული ენის შემსწავლელთათვის რთული გასაგებია ანგლიციზმის წარმოთქმის წესი: დაუქვემდებაროს ის გერმანული ენის წარმოთქმის წესს, თუ წაიკითხოს როგორც ინგლისური სიტყვა. სტატიის მიზანია, ანგლიციზმების ფონეტიკური ასიმილაცია გერმანულ ენაში. ნაშრომი ეყრდნობა ბუსეს, გერსტერის, მატულოვას კვლევებს.

უნდა აღინიშნოს, რომ ანგლიციზმები, რომლებიც ადრეულ ეტაპზე შემოვიდა გერმანულში, უფრო დაექვემდებარა გერმანული ენის წარმოთქმის წესებს. მე-20-ე საუკუნის განმავლობაში შემოსული ანგლიციზმები უფრო ინარჩუნებენ ინგლისურ ჟღერადობას [6: 60] ზოგიერთი ანგლიციზმის ადრეული წარმოთქმის წესი შეიცვალა და ბოლო დროს უფრო დაუახლოვდა ინგლისურს. მაგ. Clown (კლოუნი) ადრე წარმოთქვამდნენ როგორც [klo:n], დღეს ის იკითხება ინგლისური წარმოთქმის მიხედვით [klaʊn]. თუმცა ეს ცვლილება ყველა ანგლიციზმზე არ გავრცელდა. მაგ. ადრე სიტყვა Bowle (ბოული) წარმოითქმოდა როგორც [ˈbo:lə] და დღესაც იგივე დარჩა. სიტყვა klonen (კლონირება) ინგლისური წარმოთქმის მიხედვით უნდა იკითხებოდეს დიფთონგი [aʊ], გერმანულში ეს უკანასკნელი ადაპტირდა და მისი ძველებური წარმოთქმის მიხედვით დღესაც იკითხება როგორც [klo:nən][8: 74].

როგორც ვნახეთ, ინგლისური სიტყვების გერმანულში მოხვედრისას ხდება მათი მონოფთონგიზაცია, ესე იგი, ინგლისური დიფთონგი გერმანულში იცვლება მონოფთონგად. შემდგომში წარმოდგენილი იქნება მონოფთონგიზაციის მაგალითები დუდენის უნივერსალური ლექსიკონის მიხედვით. ხშირად ლექსიკონში მოცემულია ორმაგი ფორმები, იმის მიხედვით, იკითხება ანგლიციზმი გერმანული, თუ ინგლისური კითხვის წესის საფუძველზე.

1) [eɪ] > [e:]

Baby [ˈbe:bi] [ˈbeɪbi] - ჩვილი

Beefsteak [ˈbi:fsteɪk] [...ste:k] - ბიფშტეკი

Cape [keɪp] [ke:p] - კაპიშონიანი მოსასხამი

Grapefruit [ˈɡreɪpfɹu:t] [ˈgre:pfrʊ:t] - გრეიფრუტი

Laser ['leɪzə] ['le:zə] - ლაზერი
 Safe [seɪf]- სეიფი
 Spray [ˈpreː] [ˈspreː] [ˈsprɛɪ] - სპრეი
 Tape [teɪp] [te:p] - სკოჩი
 Trainer ['treɪnɪŋ] ['tre:nɪŋ] ['treɪnɪs] - ტრენერი
 Essay ['eseɪ] ავსტრიულად: [ɛ'se:] - ესე
 შემდგომ მაგალითებში შენარჩუნებულია დიფთონგი [eɪ].
 After-Shave ['ɑ:ftʃeɪf] - გაპარსვის შემდეგ წასასმელი სითხე
 Baseball ['beɪsbɔ:l] - ბეისბოლი
 Break [breɪk] - ბრეიკი
 Make-up ['meɪkʌp] [meɪk'ʌp]- მაკიაჟი
 Cutaway ['kʌtəweɪ] ['kætəweɪ] - მამაკაცის გრძელი პიჯაკი
 Display ['dɪspleɪ] [dɪs'pleɪ] - დისპლეი
 2) [ə] > [o:]
 coachen ['kɔ:tʃɪ] ['ko:tʃɪ] - სპორტული გუნდის ვარჯიში
 Goal ავსტრიულად [გაჟ] შვეიც. [გო:ლ] - გოლი
 Overall ['ɔ:və:əl] ავსტრ. შვეიც. ['o:və:əl] - კომბინიზონი
 Roastbeef ['rɔ:stbi:f] ['rɔst...], Toast [to:st] - ტოსტი
 ასევე მოხდა ბოლოკიდური დიფთონგი [ə] შემთხვევაშიც.
 მაგ.: Logo ['lɔ:ɡo] - ლოგო
 Rock'n'Roll ['rɔkɪ'ro:l] [...'ro:l] - როკ-ენ-როლი
 შემდგომ ანგლიციზმებში შენარჩუნებულია დიფთონგი [ə].
 Know-how [ნაუ'haუ] ['nɔuhaუ] - ნოუ-ჰაუ
 Show [შაუ] - შოუ
 Windows ['wɪndəʊz] ['wɪndəʊs] - ვინდოუსი

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ გერმანელები, რომლებიც ინგლისურს კარგად ფლობენ მონოფთონგის ნაცვლად დიფთონგს წარმოთქვამენ. „Wer die englische Sprache beherrscht, wird ein Fremdwort aus dem Englischen auch englisch aussprechen“ [Cartensen 1965: 37].

სირთულეს ქმნის ასევე დიფთონგები, რომლებიც ბრიტანულ ინგლისურში გამოიყენება. აღნიშნული დიფთონგები გერმანულში იცვლება გრძელი ხმოვნით და თანხმოვნით. მაგ.:

1) [ɪə] > [ɪ] oder [i:]+[r]
 მაგ.: Clearing ['kli:ɹɪŋ] - ორმხრივად ფულის დაანგარიშება
 2) [eə] > [e:]+[r] ან [ɛ:]+[r]
 მაგ.: Software ['sɔftweɪ] - პროგრამული უზრუნველყოფა
 fair [fɛ:ɹ] - სამართლიანი
 Chairman ['tʃɛ:gmən][...mɛn] - თავმჯდომარე
 3) [ʊə] > [u:] ან [u]+[r]
 მაგ.: Security [sɪ'kjʊərəti] - უსაფრთხოება

ანგლიციზმები ბოლოკიდური მჟღერი ხშულებით ცვლილებებს განიცდიან და გერმანული წარმოთქმის მიხედვით ყრუვდებიან b - p, d - t, g - k. Job [dʒəp] (სამსახური), jobben ['dʒəbn] (მუშაობა); Mob [mɔp] (კრიმინალური დაჯგუფება), mobben [mɔbn] (მოზინგი). აღნიშნული წესი ნარჩუნდება კომპოზიტებშიც. მაგ.: Jobhopper ['dʒəphɔpe] (მამაკაცი, რომელიც ხშირად იცვლის სამსახურს), kidnappen ['kɪtnɛpn] (გატაცება), Tweedmantel [tvi:t...] [twi:d]

(ტვიდის პალტო). მჟღერი ხშულის დაყრუება შეიძლება სიტყვის შუაშიც მოხდეს. მაგ. Sandwich ['sɛntvɪtʃ] (სენდვიჩი) .

ბილაბიალური [b] > [p]

მაგ.: Job[dʒɒp] - მუშაობა, Mob [mɒp] - კრიმინალური დაჯგუფება, Pub[pʌp] [pʌb] - პაბი
ალვეოლარული [d] > [t]

მაგ.: Tweed [tvi:t] [twi:d]- ტვიდი, Windsurfing ['vɪntsɜːfɪŋ] - ქარის სერფინგი
ველარული [g] > [k]

მაგ.: Clog [klɒk] [klɒg] - ხის ძირიანი ქოში, Rugby ['rʌkbi] ['rʌŋbi] - რაგბი, Smog [smɒk]
[smɔg] - სმოგი

ლაბიოდენტალური აფრიკატი [v] > [f]

მაგ.: Drive [draɪf] [draɪv] - მიდრეკილება, live[laɪf]- ლაივი

პოსტალვეოლარული [dʒ] > [tʃ]

მაგ.: Image ['ɪmɪtʃ] ['ɪmɪdʒ] - იმიჯი, Sandwich['sɛntvɪtʃ] - სენდვიჩი, მაგრამ Cottage ['kɒtɪdʒ]
- კოტეჯი, Manager ['mɛnɪdʒ] - მენეჯერი, Teenager ['tiːnɪʒɪdʒ] - თინეიჯერი.

ბგერები, რომლებიც ინგლისურისგან განსხვავებით გერმანულში არ არის, შემდეგნაირად ჩანს ცვლდებიან. მაგ.:

1) ინგლ. ხმოვანი [æ] > გერმან. მოკლე, ღია [ɛ]

მაგ.: Camping ['kæmpɪŋ]- კემპინგი, Handout ['hɛntʔaʊt] - ჰენდაუტი, Snack [snek] [snæk]-
სნეკი.

2) ინგლ. გრძელი [ɜ:] > გერმ. დახურული ö + a [ɛ]

მაგ.: Girl [gɜːl] - გოგო, Service [zɜː'vi:s]- სერვისი, surfen ['sɜːfɪn]- სერფინგი , T-Shirt
['tiːʃɜːt]- მოკლემკლავიანი მაისური

3) ინგლ. მუნჯი [ə] > გერმ.ბოლოკიდური [ɐ]

მაგ.: Computer [kəm'pjʊːtɜː] - კომპიუტერი, Manager ['mɛnɪdʒ] - მენეჯერი, Trucker
['trʌkɜː]- სატვირთო მანქანის მძღოლი

4) ინგლ. [w] > გერმ. [v]

მაგ.: Tweed [tvi:t] [twi:d] - ტვიდი, Whiskey ['vɪski] ['wɪski]- ვისკი, Windsurfing
['vɪntsɜːfɪŋ]- ქარის სერფინგი

5) ინგლ. [ʌ] > ღია ö [œ]

მაგ.: Curry ['kœri] ['kari]- ინდური სანელებელი, Cut [kʌt] [kœt]- ამოჭრა, Pumps [pœmps]-
ქალის ფეხსაცმელი.

განსაკუთრებულ პრობლემას წარმოადგენს გერმანელებისთვის ინგლისური ყრუ დენტალური აფრიკატისა [θ] და მჟღერი დენტალური აფრიკატის [ð] წარმოთქმა. თანამედროვე გერმანულში ისინი, დუდენის ლექსიკონის მიხედვით, ინგლისურის მსგავსად წარმოითქმიან. მაგ.: Commonwealth ['kɒmənweɪlθ]- თანამეგობრობა, Cloth [klɒθ]- ბრჭყვიალა მატერია, Thriller ['θrɪlɜː]- ტრილერი. ყრუ [s] ხმოვნის წინ გერმანული ფონეტიკური სისტემის მიხედვით იქცევა მჟღერ s [z] , ხოლო t, d თანხმოვნების წინ წარმოითქმის როგორც [s] Software ['saftwɛːɟ]- პროგრამული უზრუნველყოფა , Spot [spɒt] [ʃpɒt]- სარეკლამო რგოლი, Spray [ʃpreː] [ʃpreɪ]- სპრეი.

იმის გამო, რომ ინგლისურში ნაზალური თანხმოვანი არ არის, [ŋg] კომბინაცია გერმანულში გადმოდის როგორც [ŋ] [8: 76]. მაგ.: Singel ['sɪŋl]- მარტოხელა , fingerfood ['fɪŋgɜːfʊːd]- ხელით საჭმელი კერძი.

მრავალმარცვლიან ანგლიციზმებში იცვლება მახვილის ადგილიც [6:60]. შემდგომ ანგლიციზმებში, ინგლისურისაგან განსხვავებით, მახვილი მეორე მარცვალზე ხვდება

Discount [dis'kaʊnt]- ფასდაკლება, Comeback[kam'beɪk] -წარმატებული კარიერული ცხოვრების ხელახლა დაწყება.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ გერმანულში ხშირია ინგლისური სიტყვების წარმოთქმის პარალელური ფორმები, რაც განპირობებული ანგლიციზმთა სხვადასხვა პერიოდში შემოსვლით. ანგლიციზმები, რომლებიც ადრეულ ეტაპზე შემოვიდა გერმანულში, დაექვემდებარა გერმანული ენის წარმოთქმის წესებს. XX საუკუნის განმავლობაში შემოსული ანგლიციზმები უფრო ინარჩუნებენ ინგლისურ ჟღერადობას და ეს ტენდენცია დღესაც გრძელდება. ზოგიერთი ანგლიციზმის ადრეული წარმოთქმის წესი შეიცვალა და ბოლო დროს დაუახლოვდა ინგლისურს. ინგლისური სიტყვების გერმანულ ენაში მოხვედრისას ხდება მათი მონოფთონგიზაცია და თანხმოვანთა სუბსტიტუცია. ზოგიერთ ანგლიციზმთან მახვილის გამოყენებაც შეიცვალა.

ლიტერატურა:

1. გამყრელიძე თ., კიკნაძე ზ., შადური ი., შენგელაია ნ. (2003): თეორიული ენათმეცნიერების კურსი. თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა. თბილისი.
2. ნიჟარაძე თ. (2015): თანამედროვე გერმანული ენის განვითარების ტენდენციები. "თანამედროვე ინტერდისციპლინარიზმი და ჰუმანიტარული აზროვნება". წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი . ქუთაისი.
3. Bartzsch, Rudolf/Pogarell, Reiner/Schröder, Markus (Hg) (2007): Wörterbuch überflüssiger Anglizismen. Paderborn
3. Cartensen, Broder (1965): Englische Einflüsse auf die deutsche Sprache nach 1945. Carl Winter Universitätsverlag. Heidelberg
5. Duden Wörterbuch https://www.duden.de/rechtschreibung/Public_Viewing (abgerufen 21.02.2023).
6. Gester, Silke (2000): Anglizismen im Tschechischen und im Deutschen. Bestandsaufnahme und empirische Analyse im Jahr 2000. Peter Lang Verlag: Frankfurt a. Main.
7. Gwenzadse, Msia (2009): Germanistische Linguistik im Überblick. Petite. Tbilissi.
8. Matulova, Monika (2007): SBORNÍK PRACÍ FILOZOFICKÉ FAKULTY BRNĚNSKÉ UNIVERZITY STUDIA MINORA FACULTATIS PHILOSOPHICAE UNIVERSITATIS BRUNENSIS <https://docplayer.org/21793619-Zur-problematik-der-lautung-englischer-entlehnungen.html>
9. Von Polenz, Peter (1999): Deutsche Sprachgeschichte vom Mittelalter bis zur Gegenwart, Band . Berlin/New York
10. Stepanova, Maria, Černyševa Irina (1975): Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache. Moskau
11. Wegener, Heide (2007): Entwicklungen im heutigen Deutsch-wird deutsch einfacher? In: Deutsche Sprache. Zeitschrift für Theorie und Praxis Dokumentationen. Berlin

Teona Nijaradze
Akaki Tsereteli State University
Kutaisi, Georgia

Phonetic adaptation of Anglicisms in Modern German

Abstract

On the linguistic map of the modern world, the English language has assumed a great role. In fact, Anglicisms have appeared in the languages of various linguistic groups spread throughout the world. This work discusses the analysis of Anglicisms introduced into the German language.